

بررسی نقش مجتمع‌های سکونتگاهی بر توسعه روستایی مطالعه موردی: مجتمع شهرک علی اکبر

عبدالمجید رضایی کیخا*^۱ مریم نوری^۲ صادق اصغری لقمجانی^۳

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه زابل

۲- دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه زابل

۳- استادیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه زابل

چکیده

هدف اصلی برنامه‌های توسعه نواحی روستایی دستیابی به الگویی مناسب برای توزیع سکونتگاه‌ها، امکانات و فعالیت‌ها بر اساس ظرفیت‌های سرزمین است. در سال‌های اخیر، توسعه شهرهای کوچک از طریق ارتقای روستاها به شهر، به عنوان یکی از سیاست‌های اصلی بهبود کیفیت زندگی نواحی روستایی در ایران مورد توجه قرار گرفته است و در این مسیر طی چند دهه اخیر، تعداد زیادی از نقاط روستایی به شهر ارتقا یافته‌اند. بنابراین هدف تحقیق حاضر بررسی نقش مجتمع‌های سکونتگاهی بر توسعه روستایی بوده است. روش تحقیق توصیفی و با استفاده از ابزار پرسشنامه و مصاحبه با ساکنان بوده است. جامعه آماری ساکنان مجتمع مسکونی علی اکبر و حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران ۳۸۸ نفر برآورده شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS20 انجام شد. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که در مجموع، ارتقای خدمات در مجتمع سکونتگاهی باعث بهبود چشمگیر کیفیت زندگی و توسعه روستایی شده است.

واژگان کلیدی: توسعه روستایی، مجتمع‌های سکونتگاهی، شهرک، شهرک علی اکبر

---

* نویسنده رابط: Maj_rezaei 49@yahoo.com

مقدمه

سکونتگاه‌ها و یا چشم‌اندازهای مکانی - فضایی حاصل از برآیند مجموعه عوامل و نیروهای چشم‌انداز طبیعی و چشم‌اندازهای فرهنگی هستند. به عبارت دیگر سکونتگاه‌های روستایی نمود عینی و فضایی روابط نیروها و روندهای طبیعی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی است. بنابراین شکل‌گیری و تحول آن‌ها متأثر از روابط و مناسبات میان ساخت‌های جغرافیایی است (منشی زاده و همکاران، ۱۳۸۹، ۱۱۸). تغییر و تحول روستاها، استقرار جمعیت، توسعه فعالیت‌های اقتصادی به عوامل طبیعی همچون وجود خاک، آب (Thapa et al, 2008: 225)، مرتع، شیب و به طور کلی به خصیصه‌های اکولوژیک و توان محیط (سرور، ۱۳۸۷، ۹۴) وابسته است. زیرا بخش کشاورزی عنصر اصلی ساختار اقتصادی روستاها است و توسعه آن به مثابه توسعه روستایی قلمداد می‌شود به شکلی که مایکل تودارو «توسعه کشاورزی را محور اصلی توسعه روستایی» (هجرتی و همکاران، ۱۳۸۹، ۱۲۸) می‌داند بر این اساس تحول و توسعه روستاها نظیر جذب سرمایه، نیروی انسانی، تکنولوژی، خدمات و به طور کلی زیرساخت توسعه متأثر از نحوه توزیع منابع توسعه کشاورزی در عرصه‌های روستایی است. در این بین هر آنچه در استقرار سکونتگاه‌های روستایی مؤثر بودند در میزان و سطح توسعه‌یافتگی آن‌ها نیز تأثیر بسزایی نیز دارند. بنیامین به این نتیجه رسیده است که برای توسعه همه جانبه روستایی مؤلفه سطح زیر کشت (قنبری و همکاران، ۱۳۹۰، ۱۷۷)، شبکه حمل و نقل و شبکه ارتباطی (سعیدی، ۱۳۸۱، ۱۵۷). فاصله روستاها از مراکز شهری، توسعه فعالیت‌های کشاورزی (رضوانی، ۱۳۸۳، ۱۵۷)، ظرفیت‌های تولیدی محیط زیست (Schultink, 2000: 48) نقش مهمی را ایفا می‌کنند.

پایین بودن سطح زندگی در نواحی روستایی و در نتیجه مهاجرت روستاییان به سمت شهرهای بزرگ، مسائل و مشکلات متعدد اجتماعی، اقتصادی و محیطی را هم در نواحی روستایی و هم در شهرها به دنبال داشته است. سیاست‌ها و راهبردهای مختلفی برای کاستن از آثار منفی این مشکلات و پاسخ به نیازهای زندگی در سکونتگاه‌های شهری و روستایی در کشورهای در حال توسعه و از جمله ایران در پیش گرفته شده است. بر این اساس، ایجاد و توسعه شهرهای کوچک همواره به عنوان یکی از سیاست‌های عمده در امر برنامه‌ریزی کشورهای در حال توسعه مدنظر بوده است. در کشور ما نیز توسعه شهرهای کوچک از طریق اجرای سیاست ارتقای روستاهای بزرگ و مستعد به شهر شدن، یکی از مهم‌ترین اقداماتی بوده که با هدف بهبود کیفیت و استانداردهای زندگی در نواحی روستایی، کاهش مهاجرت به شهرهای بزرگ و جذب مهاجران در شهرهای کوچک انجام گرفته است. برخی مطالعات نیز مؤید کارکردهای بالقوه و بالفعل توسعه‌ای تبدیل مراکز روستایی به شهر است؛ زیرا شهرهای کوچک با ایجاد فرصت‌های شغلی غیر زراعی و ارائه خدمات مورد نیاز ساکنان، در کاهش مهاجرت روستاییان به شهرهای بزرگ‌تر نقش مؤثری ایفا می‌کنند و زمینه توزیع متعادل جمعیت، امکانات و سرمایه را فراهم می‌آورند (رکن‌الدین افتخاری و ایزدی خرامه، ۱۳۸۱).

مبانی نظری

اندیشه توسعه همه جانبه روستایی بر این اصل استوار است که سکونتگاه‌های روستایی همچون تمامی پدیده‌ها و واحدهای مکانی - فضایی، نظام‌هایی هستند که اجزای آن با یکدیگر در کنش متقابل است و هرگونه تغییری در یک جزء به سایر اجزا منتقل می‌شود، بنابراین اجزای گوناگون آن باید آن‌چنان هماهنگ عمل کنند که اگر جزئی از نظام بدون هماهنگی دیگر اجزاء فعال شود، عملکرد نظام را در کل نامطلوب نسازد (آزادی و همکاران، ۱۳۹۱، ۴۵). از این‌رو نگرش به توسعه روستایی علاوه بر یکپارچگی محتوایی (اقتصادی، اجتماعی و...) انطباق برنامه‌ها با ویژگی‌های محلی نیز از الزامات موفقیت آن به شمار می‌رود. در زمینه تحلیل و تبیین پدیده توسعه و توسعه‌نیافتگی نظریه‌های متعددی از جمله نظریه‌های اقتصادی رشد و توسعه، نظریه‌های جامعه‌شناختی نوسازی، نظریه‌های مارکسیست و پسا ساختارگرایی و پسا مستعمره‌گرایی، پسا توسعه گرایی نظریه‌های زن گرایی توسعه مطرح شده است که عمدتاً در مقیاس کالن در سطح جهانی و ملی به تبیین توسعه می‌پردازند (رضوانی، ۱۳۸۳، ۱۵۱). در تحلیل توسعه فضایی، تئوری‌های توسعه منطقه‌ای اصول و قوانین خاصی را برای تحلیل ساختار فضایی ارائه می‌دهند که تأکید ویژه‌ای به پتانسیل‌های طبیعی منطقه و موقعیت عناصر سازنده فضا دارند. هدف اصلی برنامه‌های توسعه منطقه‌ای و نواحی روستایی دستیابی به الگویی مناسب برای توزیع سکونتگاه‌ها، امکانات و فعالیت‌ها بر اساس ظرفیت‌های سرزمین و فضای جغرافیایی است. در برنامه‌ریزی فضایی و منطقه‌ای نیز موضوع اصلی رسیدن به چنین الگویی است که در آن، بین عناصر کالبدی فضاها و فعالیت‌های این مجموعه ارتباط و انسجام مناسب برقرار باشد (امینی نژاد و همکاران، ۱۳۸۷، ۱۴۴) یکی از ویژگی‌های سکونتگاه‌های انسانی تطوری‌پذیری و پویایی آن است. این پویایی در فضای روندهای زمانی به مدد تبادلات، تغییر شکل‌ها و نقل و انتقال‌هایی صورت می‌پذیرد که همواره خود را به صورت جابه‌جایی جمعیت، جریان کالا، انرژی، اطلاعات و سرمایه نشان می‌دهد (نظری، ۱۳۸۳، ۱۹۰). در زنجیره ارتباط شهر - روستا، بالاترین پویایی توسعه روستایی در اطراف شهر است که اغلب به عنوان یک منطقه انتقالی مخلوطی از فعالیت‌های شهری به روستاست (Totzer, 2008: 1). مرکز یا کانون هر فعالیت، دارای توانمندی‌هایی از عملکرد و قدرت است که قسمتی از آن به نسبت عکس فاصله در پیرامون توزیع می‌کند به عبارتی هر چه فاصله بیشتر باشد، میزان تأثیرگذاری کمتر و هر چه فاصله روستاهای پیرامون کمتر باشد، میزان تأثیرگذاری این مراکز در تحولات روستا بیشتر است. مضاف بر آن فاصله پیرامون به مراکز شهری در توسعه و روابط نزدیک آن‌ها تأثیرگذار است. زیرا هر مرکز با پیرامون خود در سه قلمرو متفاوت مراحل از تسلط دارد حوزه جذب (فاصله کم) حوزه نفوذ (فاصله متوسط) و حوزه تأثیر (فاصله زیاد) (صرامی، ۱۳۸۴، ۱۰۲). نزدیکی به شهرها الزامات اساسی توسعه یعنی دسترسی به سرمایه، خدمات و تکنولوژی را فراهم می‌سازد. شهرها فرصت‌های اقتصادی نظیر اشتغال، درآمد و سرمایه‌گذاری برای توسعه روستاهای حاشیه خود ایجاد می‌کند و بازگشت سرمایه و سرمایه‌گذاری را به روستاها امکان پذیر می‌سازد و موجب توسعه روستاهای اطراف خود می‌شود؛ لذا می‌توان به صورت نسبی بر این تصور بود

که روستاهای مستقر در اطراف شهرها از فرصت توسعه زیادتری نسبت به روستاهای دور از شهر برخوردار باشند (کلانتری، ۱۳۹۱، ۱۱۰).

مسکن و توسعه

در اینجا منظور طرح و بحث از مفهوم توسعه نیست. بلکه مقصود اشاره به ارتباط مسکن با امر توسعه و سهم و جایگاه آن در روند توسعه است. به طور کلی روند مطلوب توسعه بر مبنای متوازن ابعاد ان قرار دارد و این توازن بین بخش‌های فعالیت و ابعاد اقتصادی و اجتماعی و محیطی آن اهمیت خاصی دارد؛ ولی این توازن همیشه برقرار نمی‌باشد و به بعد کمی توسعه اهمیت بیشتری داده می‌شود در حالی که بدون توجه به جنبه کیفی و اجتماعی توسعه به توسعه‌ی پایدار نخواهیم رسید.

در ارتباط با مسئله‌ی مسکن ایجاد توازن بین نیازهای سکونتی خانوار و ضرورت‌های توسعه‌ی اقتصادی و اجتماعی مهم‌ترین مسئله در این زمینه است. پدید آوردن توازن لازم بین بخش‌های توسعه‌ی اقتصادی و اجتماعی و بخش مسکن مستلزم شناخت ابعاد کمی و کیفی مسکن و درک ماهیت قابل انعطاف و میان بخشی آن است. عملکرد مسکن در توسعه‌ی اقتصادی و اجتماعی به خصوص از نظر نقش آن در ایجاد اشتغال و جذب مازاد ظرفیت تولید و افزایش ارزش افزوده و تقویت بنیه‌ی اقتصادی اهمیت خاصی دارد در عین حال باید ماهیت تبعی و ثانوی مسکن را نیز در نظر داشت. در شرایط جامعه‌ی ما رشد شهرنشینی با رشد توان شهرها از نظر تأمین نیازهای سکونتی هماهنگ و سازگار نبوده است. زیرا موازنه تغییر و تحول جامعه‌های شهری و روستایی و جابه‌جایی جمعیتی و نیروهای تولیدی همواره به زیان جامعه روستایی و نقاط محروم تمام شده است. مسئله مهاجرت همیشه یک طرفه و نیروی کار فعال روستایی به سود جامعه‌ی شهری جابه‌جا شده و این روند رو به افزایش مهاجرت توسعه‌ی سریع شهرنشینی و بروز مسائل و مشکلات مربوط به مسکن را دامن زده است. از این رو مادام که مسائلی از قبیل پخشایش و اسکان منطقی جمعیت و پیش‌بینی هدایت مهاجرت و به کار افتادن نیروهای تولیدی در بخش‌های فعالیت در چهارچوب برنامه‌ها و سیاست‌های توسعه صورت نگیرد، حل مشکل آسان نخواهد بود. زیرا سیاست‌های سکونتی نمی‌توانند جدا از سیاست‌های اقتصادی و اجتماعی و زیست محیطی مطرح گردند (اهری، ۱۳۶۷: ۳۰ تا ۳۱).

پیشینه تحقیق

رضوانی و همکاران (۱۳۸۹) مطالعه دیگری را در زمینه برنامه‌ریزی توسعه و عمران روستایی کشور انجام دادند. نتایج این مطالعه نشان داد که شاخص‌های اقتصادی و اجتماعی توسعه روستایی از وضعیت مطلوبی برخوردار نبوده و دارای رشد بسیار کندی بوده است.

همچنین رضوانی و همکاران (۱۳۸۴) درجه توسعه یافتگی روستاهای شهرستان آق قلا و بندر ترکمن را مورد ارزیابی قرار دادند. نتایج آن نشان داد که این روستاها علی‌رغم داشتن شرایط محیطی تقریباً همگن، از لحاظ میزان برخورداری و سطح توسعه یافتگی تفاوت‌های قابل ملاحظه‌ای دارند و شرایط محیطی تأثیر زیادی در توسعه روستاها نداشته است. در این تحقیق دهستان‌ها به دو دسته دهستان‌های در حال توسعه با ضریب بالاتر از ۰/۵ و دهستان‌های کمتر توسعه یافته با ضریب ۰/۴۹ به پایین تقسیم شدند. نتایج کار نشان می‌دهد که سه دهستان جعفربای جنوبی با ضریب ۰/۵۹ رتبه اول، دهستان جعفربای شرقی با ضریب ۰/۵۵ رتبه دوم، و دهستان آق‌التین با ضریب ۰/۴۹ رتبه سوم جزء دهستانهای در حال توسعه بوده‌اند. مؤید فر و اکبری (۱۳۸۶) روابط شهر و روستا و اثرات آن را در توسعه روستاها مورد مطالعه قرار دادند و به این نتیجه رسیدند که بین میزان مناسبات شهر و روستا و توسعه یافتگی روستایی رابطه مثبتی برقرار است و در نتیجه روستاهایی که نزدیک شهر هستند، توسعه یافته‌تر از روستاهایی هستند که دور از شهرها می‌باشند. نتایج حاصل از تحقیق بیانگر آن است که بین میزان مناسبات روستا با شهر و سطح توسعه یافتگی روستاها در سطح ۹۹ درصد اطمینان همبستگی وجود دارد و این همبستگی مثبت و شدت آن (۰/۶۸) تقریباً قوی است (مؤید فر و همکاران، ۱۳۸۶، ۹۲).

علیایی و همکاران (۱۳۸۷) نقش عوامل اجتماعی در توسعه یافتگی روستاهای شهرستان دیواندره را مطالعه نمودند و به این نتیجه رسیدند که: بین عوامل اجتماعی مانند نوگرایی اعتماد و سطح سواد با سطح توسعه روستاها رابطه مستقیمی برقرار است. میانگین سرمایه انسانی برای روستاهای با توسعه پایین برابر با ۶ و برای روستاهای با توسعه متوسط ۱۰ و برای روستاهای با توسعه بالا ۲۱ می‌باشد. همچنین میانگین سرمایه اجتماعی در روستاهای با توسعه پایین ۳۰/۶، برای روستاهای با توسعه متوسط ۴۰/۳۸ و برای روستاهای با توسعه بالا ۵۲/۵۳ به دست آمد (علیایی و همکاران، ۱۳۸۷، ۱۲۰).

کریم و هاشمی (۱۳۸۸) چالش‌های توسعه پایدار را از دیدگاه روستائیان مورد بررسی قرار دادند و از نتایج این مطالعه می‌توان به چالش‌های پایداری اکولوژیک همانند آب، خاک و جنگل، چالش‌های استفاده از منابع و چالش‌های زیرساختی در تحقق توسعه روستاها اشاره نمود.

ابراهیم زاده و رئیس پور (۱۳۹۰) روند تغییرات درجه توسعه یافتگی روستایی استان سیستان و بلوچستان را مورد مطالعه قرار دادند و از نتایج آن می‌توان به این نکته اشاره نمود که روستاهای بخش‌های مرکزی شهرستان‌ها توسعه یافته‌تر از سایر روستاها بوده است. به عبارتی روستاهایی توسعه یافته بودند که نزدیک شهر مرکز شهرستان بودند و اندازه شهر در توسعه روستاها تأثیرگذار بوده است.

کریمی و عبدشاهی (۱۳۹۰) سطح توسعه یافتگی روستاهای استان کهگیلویه و بویراحمد را بررسی کردند که از نتایج آن می‌توان به توزیع نابرابر امکانات و زیرساخت‌های توسعه در سطح روستاهای استان اشاره کرد. بر اساس نتایج به دست آمده، سطح توسعه روستاهای استان به صورتی است که تمامی روستاها در زیر حد بحرانی قرار دارند. در میان شهرستان‌های استان روستاهای شهرستان دنا بدترین وضعیت را دارد

و در رتبه آخر قرار گرفته است. حد بحرانی به دست آمده برای روستاهای منطقه ۵۷ درصد است. بر اساس بررسی‌ها و مبانی نظری موضوع مدل تحلیلی تحقیق بصورت زیر ترسیم یافته است. در این تحقیق سطح توسعه یافتگی روستاها به عنوان متغیر وابسته و موقعیت جغرافیایی و ویژگیهای اکولوژیک و منابع طبیعی و شیب زمین به عنوان متغیر مستقل مدل تحلیلی تحقیق را تشکیل می‌دهند.

یافته‌های تحقیق

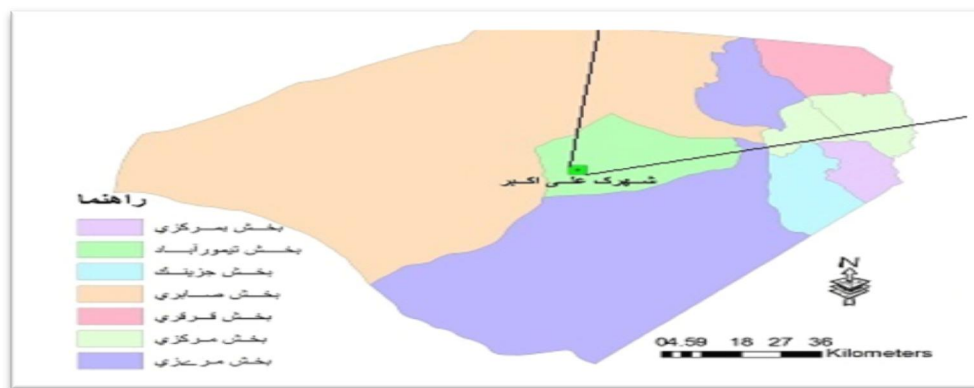
معرفی منطقه مورد مطالعه

شهرستان هامون یکی از پنج شهرستان منطقه سیستان و در محدوده جنوب و جنوب غربی این منطقه واقع شده است. این بخش از شمال با بخش‌های مرکزی و هامون، از سمت شرق با شهرستان زهک، از سمت جنوب شرقی با کشور افغانستان، از سمت جنوب با شهرستان زاهدان و از سمت غرب با شهرستان نهبندان از استان خراسان هم‌جوار می‌باشد. شهرستان هامون بر اساس آخرین تقسیمات کشور دارای چهار دهستان به نام‌های تیمورآباد، کوه خواجه، محمدآباد و لوتک می‌باشد که در میان این دهستان‌های بخش، دهستان لوتک با مساحتی نزدیک به ۶۸ درصد از کل سطح بخش بزرگ‌ترین دهستان و تیمورآباد سهمی به پنج درصد از مساحت بخش، کوچک‌ترین دهستان آن را تشکیل می‌دهد (زابلی، ۱۳۹۱: ۸۶-۸۳).

جدول (۱): مساحت و نسبت به درصد هر یک از دهستان‌های شهرستان هامون

ردیف	نام دهستان	مساحت دهستان به کیلومتر مربع	درصد از کل مساحت بخش
۱	محمد آباد	۲۹۲	۷/۲
۲	تیمورآباد	۱۹۲	۴/۷
۳	لوتک	۲۷۵۲	۶۷/۶
۴	کوه خواجه	۸۳۶	۲۰/۵
	جمع بخش	۴۰۷۲	۱۰۰

منبع: زابلی، ۱۳۹۱: ۸۶

شکل (۱): معرفی منطقه مورد مطالعه؛ منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۳

روش شناسی تحقیق

این پژوهش از لحاظ هدف از نوع کاربردی و از حیث روش تحقیق، توصیفی - تحلیل می‌باشد و با توجه به ماهیت موضوع و شاخص‌های مورد بررسی، رویکرد حاکم بر این پژوهش از نوع پیمایشی با استفاده از پرسشنامه و مصاحبه رو در رو با ساکنان مجتمع مسکونی شهرک علی اکبر است. جامعه آماری این پژوهش جمعیت شهرک علی اکبر می‌باشد که طبق سرشماری سال ۱۳۹۰، برابر با ۵۶۰۰ نفر می‌باشد (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۰). با توجه به فرمول کوکران تعداد جامعه نمونه ۳۸۸ نفر برآورد شده است.

وضعیت موجود شهرک علی اکبر

شهرک علی اکبر متشکل از تعداد محلات عرفی است که از نظر جمعیت با سلسله مراتب نظام شهری منطبق نیست. امکانات توسعه و گسترش شهر در اراضی بایر محدوده شهر می‌باشد. طبق برداشت‌های میدانی در سال ۱۳۹۱ تعداد ۱۱۱۵ پلاک در شهر بوده که ۷۹/۴ درصد پلاک‌های بیش از ۴۰۰ متر بوده‌اند. از نظر طبقاتی فقط ۳ پلاک دو طبقه در شهر وجود داشته و مابقی یک طبقه می‌باشند. متوسط تراکم ساختمانی ۱۸/۸ است.

جدول (۲): طبقات مسکونی در شهرک علی اکبر

طبقات	تعداد	درصد	مساحت	درصد از مساحت
یک طبقه	۱۱۱۲	۹۹/۷۳	۷۱۵۲۷۱	۹۹/۸۷
دو طبقه	۳	۰/۲۷	۹۴۰	۰/۱۳
جمع	۱۱۱۵	۱۰۰/۰۰	۷۱۶۲۱۱	۱۰۰/۰۰

(منبع: مهندسین مشاور آراستان، ۱۳۹۱: ۷).

همان‌طور که در جدول ۳ مشاهده می‌شود ۲۷/۸۹ درصد ساخت و سازها در شهرک علی اکبر نوساز و متناسب جهت زندگی مطلوب می‌باشند. ۶۳/۵۰ درصد قابل قبول و نیاز به تعمیر جزئی دارند، ۵/۴۷ مرمتی و نیاز به تعمیر اساسی، ۲/۹۶ در حال ساخت، ۰/۱۸ درصد مخروبه می‌باشند.

جدول(۳): کیفیت ابنیه

کیفیت	تعداد	درصد	مساحت	درصد از مساحت
نوساز و متناسب	۳۱۱	۲۷/۸۹	۱۴۵۳۴۲	۲۰/۲۹
قابل قبول و نیاز به تعمیر جزئی	۷۰۸	۶۳/۵۰	۴۳۰۲۹۷	۶۰/۰۸
مرمتی و نیاز به تعمیر اساسی	۶۱	۵/۴۷	۳۹۰۸۵	۵/۴۶
در حال ساخت	۳۳	۲/۹۶	۱۰۰۲۶۵	۱۴/۰۰
مخروبه	۲۲	۰/۱۸	۱۲۲۲	۰/۱۷
جمع	۱۱۱۵	۱۰۰/۰۰	۷۱۶۲۱۱	۱۰۰/۰۰

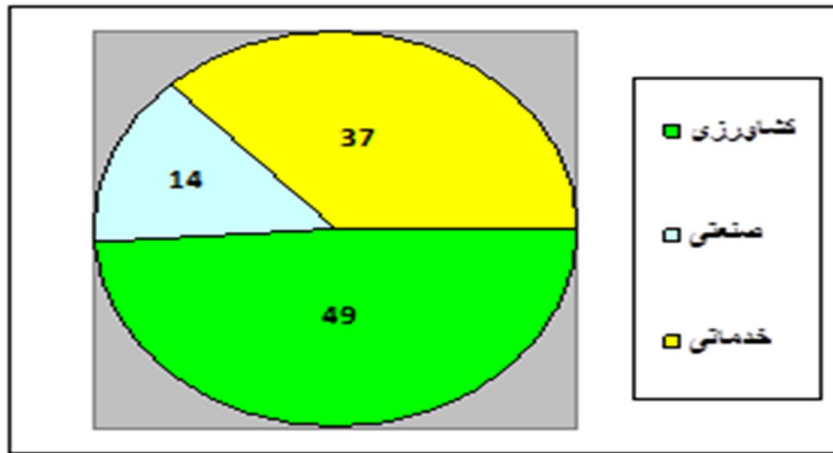
(منبع: مهندسین مشاور آراستان، ۱۳۹۱: ۷)

وضعیت اقتصادی در شهرک علی اکبر

بر اساس سرشماری عمومی کشاورزی سال ۱۳۸۲ که از سوی مرکز آمار انجام گرفته است، ۹۲۲۵۲ هکتار از زمین‌های شهرستان زابل زیر کشت محصولات کشاورزی بوده و تمامی آن‌ها آبی بوده است. تعداد کل بهره برداران ۲۳۹۲۹ نفر می‌باشد. همچنین زراعت مهم‌ترین نوع کشاورزی در شهرک علی اکبر می‌باشد که محصولاتی همچون یونجه، شبدر، گندم، جو، خربزه و هندوانه کشت می‌شود. شهرک علی اکبر به دلیل نوپایی دارای فعالیت چشمگیر صنعتی نمی‌باشد. بر اساس اطلاعات سازمان صنایع و معادن استان واحدهای صنعتی مهمی در سطح شهر یا اطراف آن فعالیت ندارند. بخش خدمات در شهرک علی اکبر همانند اغلب مناطق شهری استان از سهم قابل توجهی در میان شاغلین برخوردار است. به طوری که بر اساس سرشماری عمومی نفوس و مسکن در ۱۳۹۰، ۳۷ درصد شاغلین در این بخش فعالیت دارند.

بر اساس سرشماری عمومی نفوس و مسکن در ۱۳۹۰، ۴۹ درصد شاغلین شهرک در بخش کشاورزی فعالیت دارند، بخش صنعت ۱۴ درصد از شاغلین شهرک را به خود جذب نموده و بخش خدمات ۳۷ درصد از شاغلین را به خود اختصاص داده است (مهندسین مشاور آراستان، ۱۳۹۱: ۴).

شکل (۲): وضعیت فعالیت‌های اقتصادی در شهرک علی اکبر؛ منبع: مهندسین مشاور آراستان، ۱۳۹۱

روایی و پایایی ابزار تحقیق

مفهوم اعتبار (روایی) به این سؤال پاسخ می‌دهد که ابزار اندازه‌گیری تا چه حد خصیصه مورد نظر را می‌سنجد. برای محاسبه پایایی پژوهش تعداد ۳۰ پرسشنامه در سطح ساکنان محدوده مورد مطالعه توزیع گردیده و بر اساس داده‌های جمع‌آوری شده میزان آلفای کرونباخ برای هر یک از ابعاد پژوهش به شرح زیر به دست آمده است.

جدول (۴): مجموع میانگین هر کدام از شاخص‌های تحقیق

الفای کرانباخ	شاخص‌های تحقیق
۰.۶۳۲	تسهیلات مجتمع
۰.۷۲۵	دسترسی و حمل و نقل
۰.۸۲۴	مدیریت و نگهداری
۰.۷۲۷	اقتصادی
۰.۷۲۰	امنیت
۰.۶۳۵	روشنایی و تهویه
۰.۸۰۳	دید و منظر
۰.۸۰۹	کالبدی
۰.۷۴۹	روابط همسایگی (اجتماعی)
۰.۷۱۷	زیست محیطی

منبع: یافته‌های تحقیق؛ ۱۳۹۳

تسهیلات مجتمع

فرضیه اصلی: به نظر می‌رسد رابطه معنی‌دار و مثبتی بین تسهیلات مجتمع و میزان رضایتمندی، وجود دارد. فرض صفر: به نظر می‌رسد رابطه معنی‌دار و مثبتی بین تسهیلات مجتمع و میزان رضایتمندی، وجود ندارد.

جدول (۵): آزمون تی تک نمونه‌ای پیرامون تأثیر تسهیلات مجتمع بر میزان رضایتمندی

میانگین	انحراف معیار	اشتباه معیار	مقدار T	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
۳.۱۰۱۹	.۹۱۸۴۵	.۰۴۶۶۳	۶۶.۵۲	۳۷۸	۰.۰۰۰

منبع: یافته‌های تحقیق؛ ۱۳۹۳

تصمیم‌گیری

با استفاده از آزمون تی تک نمونه‌ای در رابطه با تأیید یا رد فرضیات، مشاهده می‌شود که با در نظر گرفتن سطح معنی‌دار (۰.۰۰۰) کوچک‌تر از میزان خطا (۰.۰۱) است که در نتیجه با احتمال ۹۵ درصد می‌توان ادعا کرد که فرض فرضیه اصلی را که مبنی بر این ادعا که «رابطه معنی‌دار و مثبتی بین تسهیلات مجتمع و میزان رضایتمندی، وجود دارد» تأیید می‌شود. در واقع با استفاده از اطلاعات موجود در جدول مشاهده می‌شود که بیشتر پاسخگویان تسهیلات مجتمع را در رضایتمندی از مجتمع موثر دانسته‌اند.

اقتصادی

فرضیه اصلی: به نظر می‌رسد رابطه معنی‌دار و مثبتی بین وضعیت اقتصادی و میزان رضایتمندی، وجود دارد. فرض صفر: به نظر می‌رسد رابطه معنی‌دار و مثبتی بین وضعیت اقتصادی را در رضایتمندی، وجود ندارد.

جدول (۶): آزمون تی تک نمونه‌ای پیرامون تأثیر وضعیت اقتصادی و نگهداری بر میزان رضایتمندی

میانگین	انحراف معیار	اشتباه معیار	مقدار T	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
۳.۱۶۸۰	.۹۰۴۹۳	.۰۴۵۹۴	۶۸.۹۵	۳۸۷	۰.۰۰۰

منبع: یافته‌های تحقیق؛ ۱۳۹۳

تصمیم‌گیری

با استفاده از آزمون تی تک نمونه‌ای در رابطه با تأیید یا رد فرضیات، مشاهده می‌شود که با در نظر گرفتن سطح معنی دار (۰.۰۰۰) کوچک‌تر از میزان خطا (۰.۰۱) است که در نتیجه با احتمال ۹۵ درصد می‌توان ادعا کرد که فرض فرضیه اصلی را که مبنی بر این ادعا که «بین وضعیت اقتصادی و میزان رضایتمندی، رابطه معنی‌داری وجود دارد» تأیید می‌شود. در واقع با استفاده از اطلاعات موجود در جدول مشاهده می‌شود که بیشتر پاسنگویان وضعیت اقتصادی را در رضایتمندی از مجتمع موثر دانسته‌اند.

نتیجه‌گیری

در بیشتر کشورهای در حال توسعه، توجه برنامه‌ریزان به تمرکز زدایی فضایی کالبدی سرزمین با هدف توازن بخشیدن به نظام سکونتگاهی، مهار رشد ناهنجار کلان شهرها، کاهش نابرابری‌های منطقه‌ای و دوگانگی شهری روستایی، ایجاد فرصت‌های شغلی جدید، بهبود کیفیت زندگی در نواحی شهری و روستایی، و کاهش مهاجرت روستاییان به شهرهای بزرگ به راهبردهای متفاوتی در زمینه توزیع جمعیت و شهرنشینی منجر شده است. یکی از مهم‌ترین راهبردهای موجود در این خصوص، توجه به تقویت شهرهای کوچک و حمایت از این‌گونه شهرها در کشور است. ثبات و پویایی هر جامعه‌ای نیز تا حد زیادی به این امر وابسته است که تا چه حد نیازهای اساسی افراد ارضاء شده و یا موانع عمده‌ای در راه ارضاء آن‌ها وجود نداشته باشد و بی‌توجهی به نیازها و تمایلات انسان‌ها و عدم ارضاء آن‌ها و در نتیجه عدم رضایت مردم از زندگی و قلمروهای مختلف آن‌ها در یک جامعه پیامدهای غیر منتظره و ناگواری به همراه دارد. بنابراین توجه به خواسته‌ها و امیال طبیعی مردم یک جامعه و تلاش برای تأمین آن‌ها از طرف دولت‌ها و مسئولین سطوح متوسط و پایین جامعه از ضرورت‌های اجتناب‌ناپذیر است.

منابع و مأخذ:

- ۱- ابراهیم زاده، ع و کهزاد رئیس پور (۱۳۸۹) بررسی روند تغییرات درجه توسعه یافتگی مناطق روستایی سیستان و بلوچستان با بهره گیری از تاکسونومی عددی «مجله جغرافیا و توسعه، شماره ۱۲، زاهدان».
- ۲- امینی نژاد، غ، بیک محمدی. ح و س ح حسینی ابری ۱۳۸۷ تحلیل درجه توسعه یافتگی دهستان‌های حوزه تأسیسات پارس جنوبی در استان بوشهر. فصلنامه روستا و توسعه، سال ۱۱، شماره ۱، تهران، ۳۷-۱۱۱.
- ۳- ایزدی خرامه، ح (۱۳۸۰) نقش تبدیل روستاها به شهر در توسعه روستایی مورد: استان فارس، رساله دوره دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه تربیت مدرس.
- ۴- آزادی، ی و ح. بیک محمدی (۱۳۹۰). تحلیل و طبقه بندی سطوح توسعه یافتگی نواحی روستایی شهرستانهای استان ایلام «مجله برنامه‌ریزی فضایی، سال دوم، شماره ۱، اصفهان».
- ۵- رضوانی، محمدرضا؛ شکیب، علیرضا؛ منصوریان، حسین (۱۳۸۷) ارزیابی کیفیت زندگی در نواحی روستایی، فصلنامه رفاه اجتماعی، سال هشتم، شماره و ۳۱ ۳۰، پاییز و زمستان.
- ۶- رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا؛ ایزدی خرامه، حسن (۱۳۸۱)، نقش تبدیل روستا به شهر در افزایش فرصت‌های شغلی و کاهش بیکاری در نواحی روستایی (مورد استان فارس)، دومین همایش دوسالانه اقتصاد ایران، دانشگاه تربیت مدرس، تهران.
- ۷- فرید، یدالله (۱۳۷۳) شناخت شناسی و مبانی جغرافیای انسانی، نشر دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهر.
- ۸- قنبری، سیروس و جواد بذرافشان (۱۳۷۹) سنجش تحلیل میزان توسعه یافتگی بر اساس رویکرد توسعه همه جانبه روستایی. مجله مدیریت شهری، شماره ۱۸، تهران.
- ۹- کریم، محمد حسین و ابوالحسن هاشمی (۱۳۸۶) نظرسنجی از روستاییان در مورد چالش‌های توسعه پایدار روستایی فصلنامه روستا و توسعه، سال ۱۱، شماره ۱، تهران.
- ۱۰- گیدیون، زیگفريد (۱۹۶۸) فضا، زمان، معماری، ترجمه دکتر منوچهر مزینی، انتشارات علمی و فرهنگی.
- 11- Abdul Ghani, S., & Noraini, Y. (2006). Residential Satisfaction in Low cost Housing in Malaysia. Report of research. Funded by USM short term research Grant.
- 12- Schultink, Gerhardus (2000) Critical environmental indicators: performance indices and assessment models for sustainable rural development planning, Ecological Modelling 130. 23.
- Thapa. Rajesh Bahadur, Murayama. Yuji (2008) : Land evaluation for peri-urban agriculture using analytical hierarchical process and geographic information system techniques: A case
- 13- Choudhury, I. (2005). A conceptual model of resident satisfaction with reference to neighborhood composition. World Congress on Housing, Transforming Housing Environments through Design, September 27
- 14- Epley, D. & Menon, M., 2008, A Method of Assembling Cross-sectional Indicators into a Community Quality of Life, Soc Indic Res, 88:281-296.
- 15- Das, D., 2008, Urban Quality of Life: A Case Study of Guwahati, Social Indicators Research, No. 88, 297-310.